

*Ткаченко О. Г.,**кандидат юридичних наук,
заступник начальника кафедри тактико-спеціальної підготовки
Академії Державної пенітенціарної служби**Разумейко Н. С.,**кандидат педагогічних наук,
начальник кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Академії Державної пенітенціарної служби*

СПІВУЧАСТЬ ТА ЗАМАХ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ У ПРАВОПОРУШЕННІ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА РЕЖИМ УТРИМАННЯ В СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРАХ ТА УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню деяких правових аспектів співучасті та замаху в адміністративному праві за приховану від огляду передачу або спробу передачі будь-яким способом заборонених предметів особам, яких тримають у слідчих ізоляторах чи установах виконання покарань.

На сьогоднішній момент в арсеналі захисту правопорядку у слідчих ізоляторах і установах виконання покарань велике значення має адміністративна відповідальність, яка сприяє недопущенню вчинення правопорушень під час виконання та відбування кримінальних покарань, служить гарантією законності та стабільної діяльності слідчих ізоляторів чи установ виконання покарань, є важливим чинником функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України.

Зазначено, що інституту співучасті не надається належного значення ні в науці адміністративного права, ні в адміністративному законодавстві, а також у практиці діяльності органів (посадових осіб) щодо застосування адміністративних стягнень.

Виявлено, що в реальному житті росте кількість адміністративних правопорушень, у скоєнні яких умисно беруть участь декілька осіб. Тому в науці адміністративного права і в законодавстві про адміністративну відповідальність надалі необхідно досліджувати дане явище і дати йому законодавче визначення.

Зазначено, що відсутність понятійного апарату співучасті в адміністративній відповідальності знижує роль цього виду відповідальності в боротьбі із правопорушеннями в установах кримінально-виконавчої служби.

Адміністративну відповідальність за передачу заборонених предметів засудженим, підозрюваним і обвинуваченим завжди несе тільки виконавець, оскільки чинне адміністративне законодавство не передбачає співучасників правопорушення (підбурювач, організатор і пособник адміністративного правопорушення). Вчинення правопорушення групою осіб відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення визнається лише обтяжливою обставиною.

Діяння з ознаками адміністративного делікту може бути закінченим і незакінченим (перерваним із тих чи інших причин). Але на відміну від кримінального законодавства, Кодекс України про адміністративні правопорушення не

містить у Загальній частині статей, які б у нормативному порядку визначали поняття «незакінчений проступок» і передбачали за таке діяння адміністративну відповідальність. Водночас Особлива частина Кодексу України про адміністративні правопорушення містить кілька статей, якими встановлюється відповідальність за готування до вчинення проступку.

Замах на вчинення правопорушення є закінченим, якщо особа виконала всі дії, які вважала необхідними для доведення правопорушення до кінця, але правопорушення не було закінчено із причин, які не залежали від її волі.

Для усунення цієї проблеми необхідно запровадити поняття замаху в адміністративному праві, передбачити відповідальність співучасників у вчиненні правопорушення.

Ключові слова: співучасть в адміністративному праві, замах на адміністративне правопорушення, захист правопорядку у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань.

Постановка проблеми. Становлення української державності, формування демократичної правової держави вимагають зміцнення і вдосконалення діяльності всієї системи державних органів, зокрема складної, багаторівневої системи Державної кримінально-виконавчої служби України. Процес узгодження чинного законодавства з міжнародними стандартами та світовою пенітенціарною доктриною необхідний для створення ефективної нормативно-правової бази, спрямованої на забезпечення регулювання суспільних відносин, що виникають у сфері діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, зокрема й захисту правопорядку у слідчих ізоляторах і установах виконання покарань. Важливу роль у виконанні даного завдання відіграє адміністративна відповідальність, яка сприяє недопущенню вчинення правопорушень під час виконання та відбування кримінальних покарань, служить гарантією законності та стабільної діяльності слідчих ізоляторів і установ виконання покарань, є важливим чинником функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України [1].

Проте, як свідчить практика діяльності слідчих ізоляторів та установ виконання покарань, мають місце вчинення різних правопорушень, найпоширенішими з яких є передачі (спроби

передач) заборонених предметів особам, які відбувають покарання або взяті під варту. Суспільна небезпека проступків полягає не тільки в посяганні на діяльність слідчих ізоляторів та установ виконання покарань, але й у зниженні ефективності застосування до засуджених заходів виправлення. Крім того, як наслідок, створюються умови для вчинення ними порушень режиму відбування покарання, а іноді і злочинів.

З моменту декриміналізації кримінально-правової норми про передачу заборонених предметів, що містилася у ст. 183⁴ Кримінального кодексу України (з 1 вересня 2001 р.), адміністративна відповідальність є основним інститутом правового захисту правопорядку у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань від названих посягань.

Зазначене свідчить про наявність суттєвих проблем із захистом режиму у слідчих ізоляторах і установах виконання покарань від протиправних посягань, які повинні бути усунені з метою недопущення у правопорушників відчуття власної безкарності та можливості скоєння протиправних вчинків.

Науково-теоретичне підґрунтя проведення дослідження становили наукові праці, розробки фахівців у теорії адміністративного права й управління, серед яких: В.Б. Авер'янов, О.Б. Андреев, Д.М. Бахрах, В.Т. Білоус, І.Л. Бородін, Ю.П. Битяк, А.С. Васильєв, Є.С. Герасименко, І.П. Голосніченко, А.Ф. Зелінський, В.В. Зуй, С.В. Ківалов, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, Т.О. Коломоєць, О.В. Кузьменко, Б.М. Лазарев, Д.М. Лук'янець, О.І. Остапенко, Д.В. Приймаченко, О.П. Рябченко, В.К. Шкарупа й інші.

Необхідно віддати належне досягненням вищезначених учених-правознавців, які, без сумніву, мають велику практичну і наукову цінність, висновки та рекомендації, що містяться в їхніх працях, слугують удосконаленню чинного законодавства та відображають окремі аспекти їхніх досліджень. Проте на сьогодні відсутні роботи, присвячені комплексному аналізу адміністративної відповідальності за проступки, що посягають на порушення режиму утримання у слідчих ізоляторах та установах виконання покарань, що робить дане дослідження актуальним.

Мета статті полягає в тому, щоб на підставі системного аналізу чинного законодавства визначити особливості та підстави адміністративної відповідальності, пов'язаної з порушенням режиму, розкрити її роль у забезпеченні режиму. Розробити конкретні пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правової бази адміністративної відповідальності в даній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час дослідження питання про адміністративну відповідальність за ст. 188 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) необхідно акцентувати увагу на формулюванні понятійного апарату із цих питань, а також відповідальності за співучасть і замах.

В адміністративному праві немає загальних норм щодо співучасті, у яких би вирішувалося питання про детермінацію відповідальності кількох осіб, які умисно і спільно вчинили адміністративне правопорушення. Лише ст. 35 КУпАП відносить до обставин, що обтяжують відповідальність, учинення правопорушення групою осіб. Проте будь-які ознаки групового правопорушення (спільне, умисне, з розподілом ролей, участь у правопорушенні двох або більше осіб тощо) у нормативному порядку не закріплюються. Водночас у кількох статтях Особли-

вої частини КУпАП є норми, що регулюють відповідальність за групове правопорушення і містять низку конкретних ознак такого правопорушення. Саме вони дають можливість зробити висновок про те, що адміністративному праву відомі як проста співучасть, так і складна (з розподілом ролей) [2, с. 62].

У реальному житті росте кількість адміністративних правопорушень, у здійсненні яких умисно беруть участь декілька осіб. Тому в науці адміністративного права і в законодавстві про адміністративну відповідальність надалі необхідно досліджувати дане явище і дати йому законодавче визначення. Звичайно ж, воно не матиме такого кваліфікуючого значення, як співучасть у рамках кримінального права, проте під час призначення адміністративного стягнення необхідно все ж таки враховувати ступінь участі особи у здійсненні адміністративного правопорушення [3, с. 68].

Відсутність понятійного апарату співучасті в адміністративній відповідальності зменшує значення цього виду відповідальності в боротьбі із правопорушеннями в установах кримінально-виконавчої служби.

Застосування нового адміністративного законодавства не може бути ефективним без наукового розроблення чіткого визначення понять «співучасть у правопорушенні», «види співучасників правопорушення», «замах на правопорушення».

Необхідно зазначити, що інституту співучасті не надається належного значення ні в науці адміністративного права, ні в адміністративному законодавстві, ні у практиці діяльності органів (посадових осіб) щодо застосування адміністративних стягнень.

У зв'язку із цим осмислення й аналіз теоретико-правових проблем чинного законодавства, яке стосується даного виду адміністративного правопорушення, є передумовою для розвитку і вдосконалення норм адміністративного права, яке, у свою чергу, є основою вдосконалення правової регуляції в органах виконання покарань.

Актуальність дослідження співучасті й адміністративної відповідальності стає ще очевиднішою, якщо врахувати необхідність теоретичного розроблення питань, пов'язаних із застосуванням адміністративної відповідальності до правопорушників, удосконаленням правової основи діяльності правозастосовчих органів (їх посадових осіб) у боротьбі з адміністративними правопорушеннями.

На підтвердження цього, як свідчить практика діяльності органів виконання покарань, багато адміністративних правопорушень учиняються за участі двох і більше осіб. Так, досить часто у здійсненні незаконної передачі засудженим, підозрюваним або обвинуваченим заборонених предметів і речей беруть участь декілька осіб. Як свідчать пояснення правопорушників, рішення про передачу заборонених предметів ухвалюється не самостійно, а під впливом, на прохання інших осіб: родичів, сусідів, друзів засуджених, самих підозрюваних і обвинувачених. Зазвичай вони були ініціаторами плану передачі замаскованих предметів (наприклад, гроші, невеликі об'єми спиртних напоїв усередині булки хліба, торта, консервації, пачки вершкового масла тощо). Завдання особи, яка притягується до відповідальності, зводилось тільки до передчі заборонених предметів адресатові. У такому разі нескладно визначити, за термінологією кримінального законодавства, хто є організатором, підбурювачем, виконавцем і пособником правопорушення.

Проте в адміністративному законодавстві передбачена відповідальність тільки для виконавця правопорушення, для інших співучасників така норма відсутня. Специфіка співучасті в нашому випадку не створює будь-яких підстав для притягнення до адміністративної відповідальності. Співучасть представляє підвищену суспільну небезпеку, оскільки росте число осіб, що залучаються до протиправної діяльності, чим завдається більша шкода суспільним відносинам, що охороняються нормами адміністративного права, це істотно впливає на стан законності і правопорядку в державі, зокрема в установах виконання покарань.

Відсутність теоретичних розробок і законодавчих визначень поняття «співучасть» призводить до того, що до відповідальності притягуються тільки виконавці, а для організаторів, підбурювачів і пособників узагалі не передбачена адміністративна відповідальність. На нашу думку, для організаторів повинна бути передбачена суворіша відповідальність.

Подібна подія трапилась у Державній установі «Вінницька установа виконання покарань (№ 1)», де в кімнаті прийому передач від громадян для ув'язнених і засуджених 18 жовтня 2019 р. близько 15 год. 30 хв. було проведено догляд передачі, яка надійшла на ім'я ув'язненого ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_2, від ОСОБА_1, ІНФОРМАЦІЯ_1. У результаті чого в подвійному дні відра було виявлено мобільний телефон марки «НТС» моделі «One Mini» та зарядний пристрій до нього. Отже, ОСОБА_1 учинила дії, відповідальність за які передбачена ст. 188 КУпАП. ОСОБА_1 у судовому засіданні підтвердила, що 18 жовтня 2019 р. близько 15 год. 30 хв. у Державній установі «Вінницька установа виконання покарань (№ 1)» під час перевірки передачі, яку вона принесла для свого сина ОСОБА_2, у відрі було виявлено мобільний телефон марки марки «НТС» моделі «One Mini» та зарядний пристрій до нього, подвійне дно вона не майструвала. Даний телефон мала намір передати синові. У вчиненому щиро розкаялась, а тому просить суворо її не карати, у подальшому таких дій не вчинятиме [4].

Дана громадянка є виконавцем, а організатор, який умовив її вчинити дане правопорушення, до відповідальності притягнутий не буде.

Постає резонне питання: як бути із принципом справедливості покарання щодо осіб, які вчинили спільно умисне правопорушення?

Зазначимо, що терміни «співучасть у злочині», «види співучасників злочину», «відповідальність співучасників злочину» розроблені в теорії кримінального права і закріплені у Кримінальному кодексі. Проте в адміністративному праві вони не враховують специфічної особливості адміністративного правопорушення й адміністративної відповідальності. Як уже наголошувалося, у науці адміністративного права і в законодавстві дефініції цих понять відсутні. Тому, з огляду на особливості адміністративного правопорушення й адміністративної відповідальності, ми вважаємо за доцільне інтерпретувати поняття, розроблені у кримінальному праві, у науку адміністративного.

Співучасть в адміністративній відповідальності – умисна спільна участь двох або більше суб'єктів у вчиненні правопорушення.

Види співучасників правопорушення: виконавець, організатор, підбурювач і пособник.

Виконавець – це особа, що безпосередньо вчинила адміністративне правопорушення або безпосередньо брала участь

у його скоєнні спільно з іншими (співвиконавець), а також той, хто використовував для правопорушення інших осіб, що не підлягають адміністративній відповідальності через вік, неосудність або інші обставини, передбачені чинним законодавством.

Організатор – суб'єкт, що організував скоєння адміністративного правопорушення або керував його виконанням, а також особа, що створила організовану групу чи керувала нею.

Підбурювач – особа, що схилила кого-небудь до вчинення адміністративного правопорушення шляхом договору, підкупу, погрози або іншим способом.

Пособник – це особа, що сприяла скоєнню правопорушення порадами, вказівками, наданням інформації, засобів або знарядь учинення адміністративного правопорушення або усуненням перешкод, а також особа, що заздалегідь обіцяла приховати правопорушника, засоби або знаряддя скоєння правопорушення, сліди правопорушення або предмети, здобуті протиправним шляхом, а також особа, що заздалегідь обіцяла придбати або збути такі предмети.

Водночас адміністративну відповідальність за передачу заборонених предметів засудженим, підозрюваним і обвинуваченим завжди несе тільки виконавець, оскільки чинне адміністративне законодавство не передбачає співучасників правопорушення (підбурювача, організатора і пособник адміністративного правопорушення). Учинення правопорушення групою осіб за КУпАП визнається лише обтяжливою обставиною.

Діяння з ознаками адміністративного делікту може бути закінченим і незакінченим (перерваним із тих чи інших причин). Але на відміну від кримінального законодавства, КУпАП не містить у Загальній частині статей (аналогічних ст. ст. 13 «Закінчений та незакінчений злочини», 14 «Готування до злочину» і 15 «Замах на злочин» Кримінального кодексу), які б у нормативному порядку визначали поняття «незакінчений проступок» і передбачали за таке діяння адміністративну відповідальність.

Із цього випливає, що в адміністративно-деліктному законодавстві відсутнє загальне правило щодо визнання адміністративним проступком навмисного діяння щодо створення умов для вчинення протиправних дій. Тому сама конструкція «незакінчене правопорушення» не є коректною, оскільки дії, що співвідносяться із цим поняттям (як його розуміє кримінальне право), складу адміністративного проступку не утворюють.

Водночас Особлива частина КУпАП містить кілька статей, якими встановлюється відповідальність за готування до вчинення проступку [5, с. 252–253]. Так, ст. 188 КУпАП передбачає відповідальність за приховану від огляду передачу або спробу передачі будь-яким способом особам, яких тримають у слідчих ізоляторах, установах виконання покарань, алкогольних напоїв, лікарських та інших засобів, що викликають одурманювання, а також інших заборонених для передачі предметів [6].

Отже, оскільки в чинному адміністративному законодавстві немає загальної норми, що встановлює адміністративну відповідальність за замах на правопорушення, то дати поняття спроби передачі в адміністративно-правовому значенні можна лише за аналогією з поняттям замаху на злочин, використовуючи положення ст. 15 Кримінального кодексу України [7 с. 56–58].

Замахом на правопорушення є вчинення особою із прямим умислом діяння (дії або бездіяльності), безпосередньо спрямованого на вчинення правопорушення, передбаченого відповідною статтею Особливої частини Кодексу України про адміністративні правопорушення, якщо водночас правопорушення не було доведено до кінця із причин, що не залежали від її волі.

Замах на вчинення правопорушення є закінченим, якщо особа виконала всі дії, які вважала необхідними для доведення правопорушення до кінця, але правопорушення не було закінчено із причин, які не залежали від її волі.

Замах на вчинення правопорушення є незакінченим, якщо особа із причин, що не залежали від її волі, не вчинила всіх дій, які вважала необхідними для доведення правопорушення до кінця.

Аналіз ст. 15 Кримінального кодексу України дає змогу виокремити три ознаки замаху: учинення діяння, безпосередньо спрямованого на скоєння злочину; не доведення злочину до кінця; причини незавершеності злочинного діяння не залежать від волі винного [7, с. 56–58].

Отже, спробу передачі заборонених предметів можна визначити як умисні дії особи, безпосередньо спрямовані на передачу заборонених предметів засудженим, підозрюваним, обвинуваченим, не доведені до кінця за не залежними від цієї особи обставинами. Дане визначення пропонується закріпити в КУпАП.

Закріплення в адміністративному законодавстві даного визначення є необхідним, оскільки у практичній діяльності виправних установ, місць тримання під вартою нерідко складаються протоколи про порушення вимог ст. 188 КУпАП як за незаконну передачу, хоча насправді мають місце лише підготовчі дії.

Спроба передачі буде тоді, коли: учинені активні дії з метою вручення речей і предметів засудженим, підозрюваним, обвинуваченим (особа затримується в момент перекидання речей і предметів; предмети і речі перекинуті в зону, пронесені через КПП, доставлені в колонію транспортом тощо); предмети і речі в руки осудженим, підозрюваним, обвинуваченим фактично не потрапили із причин, що не залежать від волі правопорушника (речі і предмети вилучені раніше (наприклад, порушник перекинув предмети через огорожу, але вони були знайдені і вилучені співробітниками колонії)).

Передача або спроба передачі заборонених предметів особам, що перебувають у виправних установах або в місцях тримання під вартою, признається закінченим правопорушенням у той момент, коли вчинені дії, прямо спрямовані на їх доставку засудженим, підозрюваним і звинуваченим до названих вище установ.

А дана стаття КУпАП передбачає відповідальність не лише за передачу, а й за спробу передачі, а саме за замах на правопорушення.

Висновки. На нашу думку, вищезазначене є недоліком правового регулювання адміністративної відповідальності. Можливо, не за всіма видами адміністративних правопорушень таку відповідальність слід передбачати. Але за даним правопорушенням, що істотно впливає на стан законності та правопорядку в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах, адміністративну відповідальність за замах і співучасть у правопорушеннях було б доцільно встановити.

Література:

1. Ткаченко О.Г. Адміністративна відповідальність, пов'язана з порушенням режиму утримання в установах виконання покарань : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2012. 190 с.
2. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навчальний посібник. Київ : Юрінком-Інтер, 2008. 256 с.
3. Миколенко А.И. Административный процесс и административная ответственность в Украине : учебное пособие. 2-е изд., доп. Харьков : Одиссей, 2006. 352 с.
4. Постанова Вінницького міського суду Вінницької області від 6 грудня 2019 р., судова справа № 127/29805/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86146346> (дата звернення: 11.12.2019).
5. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія. Київ : Юрінком-Інтер, 2004. 528 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. Дата оновлення: 20.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10?find=1&text=спроб#w11> (дата звернення: 15.12.2019).
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельниченка, М.І. Хавронюка. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ : Атіка, 2005. 1064 с.

Tkachenko O., Razumeiko N. Complicity and attempt in administrative law concerning violations affecting the regime in penitentiary institutions and detention centres

Summary. The article is concerned with the investigation of certain legal aspects of complicity and attempt in administrative law for the concealed transfer or attempted transfer of prohibited objects by any means to persons held in detention centres or penitentiary institutions.

On a today's moment in the arsenal of defence of law and order in detention facilities and establishments of implementation of punishments an important value is played by administrative responsibility that assists non admission of feaance of offences during implementation and serving of criminal punishments, serves as the guarantee of legality and stable activity of detention facilities or establishments of implementation of punishments and is the important factor of functioning of Government criminally-executive service of Ukraine.

It is marked that the institute of participation does not get the proper value neither in science of administrative law nor in an administrative legislation, and in practice of activity of organs (public servants), in relation to application of administrative penalties.

It has been found out that in real life the number of administrative violations conducted intentionally by several persons is increasing. Therefore, it is necessary to further investigate this phenomenon in the science of administrative law and in the legislation on administrative liability and give it a legislative definition.

It is pointed out that the absence of a conceptual system of complicity in administrative liability reduces the role of this type of liability in dealing with violations in the institutions of the State Penal Service.

Administrative responsibility for the transmission of the forbidden objects convict suspected and a performer always carries a defendant only, as a current administrative legislation does not envisage accomplices of offence (instigator, organizer and accomplice of administrative crime). The feaance of offence of persons a group in accordance with a legislation confesses only a burdensome circumstance.

An act with the signs of administrative delict can be complete and unfinished (interrupted on those or other

reasons). But unlike a criminal legislation, the administrative does not contain in general part the articles what in the normative order would determine a concept “unfinished misconduct” and envisaged administrative responsibility for such act. At the same time, Special part of code contains a few articles that is set responsibility for preparation to the feasance of misconduct.

Encroaching upon the feasance of offence is complete, if a person produced all actions considered that necessary for

bringing to an of offence conclusion, but offence was not complete on reasons that did not depend on her will.

In order to rectify that problem, it is necessary to introduce the concept of attempt into administrative law and to provide for the liability of accomplices in committing an offence.

Key words: complicity in administrative law, attempted administrative violation, protection of legal order at detention centres and penitentiary institutions.